

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО

Валерій Шаповал,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри фундаментальних
і галузевих юридичних наук
Кременчуцького національного університету
імені Михайла Остроградського
ORCID: 0000-0002-6535-3216

Ігор Пустовіт,

здобувач освіти першого (бакалаврського) рівня
спеціальності 081 Право другого року навчання
факультету права, гуманітарних і соціальних наук
Кременчуцького національного університету
імені Михайла Остроградського
ORCID: 0009-0006-5696-6391

DOI 10.32782/2306-9082/2023-52-2

УДК 342.8

Доцільність обмеження виборчого права в Україні під час дії воєнного стану

Відповідно до положень ст. 1 і ст. 5 Конституції України наша держава є демократичною та має республіканську форму державного управління. За словами Р. Гринюка, щоб стверджувати, що конкретна держава є справді демократичною, у ній має бути визнане та гарантоване народовладдя [1]. У Конституції України такі норми містяться у ст. 5: «Носієм суверенітету і єдиним джерелом влади

в Україні є народ. Народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування» й у ст. 69: «Народне волевиявлення здійснюється через вибори, референдум та інші форми безпосередньої демократії» [2].

Народовладдя ще з давніх часів є основоположною ідеєю нашої країни, та саме втілення його у життя зробило Україну такою, якою ми її знаємо зараз.

В Україні 29 жовтня 2023 року мали б відбутися чергові вибори до Верховної Ради України, а вже навесні, 31 березня 2024 року – президентські вибори, місцеві – восени 2025 року. Повномасштабне російське вторгнення завадило цьому процесу, та якщо у 2022 році питання виборів було не на часі, то починаючи з літа 2023 року українське суспільство та наші закордонні партнери стали активно обговорювати можливість проведення виборів в Україні під час дії воєнного стану. Наприклад, сенатор США від Республіканської партії Ліндсі Грем у серпні 2023 року на прес-конференції у Києві заявив, що на його думку, в Україні наступного року мають відбутися вибори, та що він хоче, щоб у нашій країні відбулися вільні та чесні вибори, навіть під час війни [3].

Отже, враховуючи що повномасштабна війна Росії проти України триває вже другий рік, то питання можливості проведення виборів в Україні у таких важких умовах є надзвичайно гострим, і необхідно з'ясувати, чи не будуть такі вибори суперечити Конституції та законам України, а також нормам міжнародного права.

Певного поширення у якості предмету дослідження набули післявоєнні вибори, особливості проведення яких прогнозують уже зараз (М. В. Афанасьєва [4]), спробу дискурсивного аналізу проведення виборів під час війни здійснили Д. Є. Новак і Х. М. Моряк-Протопопова [5], проте, більшість дискусій на сьогодні точиться у засобах масової інформації за відсутності широкого відображення у науковій періодиці.

Метою статті є дослідження доцільності обмеження виборчого права в Україні під час дії правового режиму воєнного стану.

Вперше в історії сучасної України воєнний стан було введено 26 листопада 2018 року через напад Росії на українські кораблі у районі

Керченської протоки, а вже 26 грудня того ж року його було скасовано [6]. Отже, воєнний стан 2018 року не завадив провести в Україні президентські та парламентські вибори у 2019 році, а також місцеві вибори у 2020 році.

У зв'язку з повномасштабним вторгненням Росії в Україну, з 24 лютого 2022 року у нашій державі діє правовий режим воєнного стану, який було продовжено 14 лютого 2024 року строком на 90 днів згідно з Указом Президента № 49/2024 від 05.02.2024 року [7].

Отже, з 24 лютого 2022 року норми ЗУ «Про правовий режим воєнного стану» стали втілюватися у життя. Цей закон містить ряд обмежень прав громадян, у тому числі обмеження виборчого права. Відповідно до ч. 1 ст. 19 зазначеного закону: «В умовах воєнного стану забороняються: проведення виборів Президента України, а також виборів до Верховної Ради України, Верховної Ради Автономної Республіки Крим і органів місцевого самоврядування; проведення всеукраїнських та місцевих референдумів.» [8].

На жаль, війна триває третій рік, і за словами керівника ГУР МО України Кирила Буданова у Росії вистачить ресурсів вести цю війну до 2026 року [9], тому постає питання доцільності обмеження виборчого права, що актуалізує представлене дослідження.

Ми вважаємо, що проведення виборів в Україні у момент війни є недоцільним через низку причин, які необхідно розглянути детальніше.

Перша причина – це те, що такі вибори будуть суперечити Конституції та законам України, а також нормам міжнародного права. Хоч у розділі третьому Конституції України немає згадок щодо заборони проведення виборів під час дії воєнного стану, це не означає, що такі вибори не будуть суперечити їй. Стаття 83 Конституції України містить положення про те, що у разі закінчення строку повноважень

Верховної Ради України під час дії воєнного чи надзвичайного стану її повноваження продовжуються до дня першого засідання першої сесії Верховної Ради України, обраної після скасування воєнного чи надзвичайного стану. Отже, сенс ст. 83 Конституції України полягає у тому, що Верховна Рада України має здійснювати свої повноваження навіть у період воєнного стану, тобто припинення її повноважень є недопустимим.

Аналогічні положення містяться у ч. 1 ст. 10 ЗУ «Про правовий режим воєнного стану»: «У період дії воєнного стану не можуть бути припинені повноваження Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Національного банку України, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, судів, органів прокуратури, органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, розвідувальних органів та органів, підрозділи яких здійснюють контррозвідувальну діяльність».

Також такі вибори будуть суперечити Конституції України на тій підставі, що жителям прифронтових територій, біженцям, внутрішньо переміщеним особам і військовослужбовцям буде складно реалізувати своє виборче право, як активне, так і пасивне. Частина 7 ст. 7 Виборчого кодексу України встановлює заборону військовослужбовцям строкової служби, громадянам України, які проживають за кордоном, а також особам, які за вироком суду перебувають у місцях позбавлення волі, права голосу на місцевих виборах через те, що такі особи вважаються такими, які не належать до жодної територіальної громади [10].

За даними ООН на січень 2023 року, кількість українців, що виїхали після початку повномасштабного російського вторгнення, сягнула майже 8 млн [11]. Хтось із цих людей став на

консульський облік, а хтось – ні. Тому точної цифри виборців за кордоном ніхто не знає, що є додатковою проблемою, оскільки щоб така категорія громадян взяла участь у виборах потрібно створити додаткові закордонні виборчі дільниці. Закордонні виборчі дільниці відкривають виключно у приміщеннях посольств і консульств. Наприклад, у Польщі та Німеччині, які найбільше приймають наших біженців, уже у 2019 році були кілометрові черги під час останніх президентських виборів, а отже ще тоді стало зрозуміло, що закордонних виборчих дільниць не вистачає. Для відкриття додаткових дільниць багатьом країнам треба буде змінювати внутрішнє законодавство, що є складним і довгим процесом.

Що стосується військових і жителів прифронтових територій, то їм буде складно взяти участь у виборах через те, що утворити спеціальні та звичайні виборчі дільниці у районах активних бойових дій практично неможливо. Отже, такі вибори будуть суперечити ст. 24 та ст. 38 Конституції України щодо рівних конституційних прав і свобод усіх громадян, а також неприпустимості обмежень за ознаками, зокрема, місця проживання. Частина 2 ст. 64 Конституції України містить положення про те, що в умовах воєнного чи надзвичайного стану можуть встановлюватися окремі обмеження прав і свобод із зазначенням строку дії цих обмежень і чіткий перелік прав, які не підлягають обмеженню. Виборче право не міститься у такому переліку, тобто, Конституція України допускає обмеження цього права з метою захисту життя та здоров'я громадян у період воєнного стану.

Отже, гарантувати безпеку учасникам виборчого процесу під час війни неможливо, оскільки російські ракети долітали навіть до Закарпаття, тому такі вибори будуть суперечити ст. 3 Конституції України, відповідно до якої людина, її життя та здоров'я,

честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю.

Альтернативою традиційному голосуванню може стати електронне голосування, проте, навіть такий вид голосування буде складно реалізувати, оскільки він потребує коштів на створення нового застосунку для голосування. У застосунку Дія такі вибори провести не можливо з тієї причини, що у ньому потрібно вводити особисту інформацію, що суперечить ст. 71 Конституції України, яка вказує, що вибори до органів державної влади й органів місцевого самоврядування відбуваються шляхом таємного голосування.

Водночас, не виключено, що російські хакери будуть атакувати застосунок, у якому буде проводитися голосування, як це було з оператором мобільного зв'язку «Київстар». Також варто враховувати досвід інших держав із зазначеного питання, оскільки частина держав відмовляється від електронного голосування (Ірландія, Німеччина, Нідерланди, Велика Британія та Швейцарія), а в окремих державах використання такого способу голосування дає привід опозиційним силам сумніватись у результатах виборів, що може призвести до соціального напруження (Бразилія, Бахрейн, Кенія). Наразі єдиним позитивним прикладом онлайн-голосування є Естонія, проте, це маленька держава, яка не має особливих зовнішніх загроз.

Отже, проведення виборів під час війни суперечить Конституції України, а також вони будуть суперечити й нормам міжнародного права, а саме частині третій статті 21 Загальної декларації прав людини яка передбачає, що: «Воля народу повинна бути основою влади уряду; ця воля повинна виявлятися у періодичних і нефальсифікованих виборах, які повинні провадитись при загальному і рівному виборчому праві шляхом таємного голосування або ж через інші

рівнозначні форми, що забезпечують свободу голосування» [12].

Отже, якщо уявити, що такі вибори все ж таки відбулися та були проведені без урахування голосів біженців, жителів прифронтових територій, внутрішньо переміщених осіб і військових, то наші міжнародні партнери навряд чи визнають їхні результати, та навряд чи визнають їх демократичними, й у них складеться думка, що у нас діє не Конституція України 1996 року, а конституція УСРР 1919 року, яка забороняла певним категоріям населення брати участь у виборах (до цих категорій належали духовенство, підприємці та в'язні) [13].

Водночас, достатньо складно буде забезпечити участь міжнародних спостерігачів на таких виборах, оскільки навряд чи спостерігачі захочуть перебувати у виборчій дільниці у м. Куп'янськ, яке зазнає щоденних обстрілів з боку Росії. Слушну думку з цього питання висловили Гринюк Р. Ф. і Гуцуляк О. І. в уже цитованій роботі: «Спостереження за виборами відіграє важливу роль у підвищенні рівня довіри до демократичного виборчого процесу і покликане сприяти проведенню вільних виборів як одного із основних загальноєвропейських принципів у галузі виборів. За його відсутності або непропорційного географічного представництва дотримання низки принципів виборчого права буде сумнівним» [1].

Друга причина – економічна. Наприклад, на проведення місцевих виборів в Україні у 2020 році було виділено 1,2 мільярдів гривень [14], і якщо у ті часи це була достатньо велика сума, то зараз на місцеві вибори довелося би витратити значно більшу суму, що є недоцільним, оскільки у такому разі постраждають не тільки малозахищені верстви населення, а і ЗСУ. Для порівняння, 3 березня 2024 року Кабінет Міністрів України виділив 1,3 млрд грн на будівництво фортифікаційних споруд на Запоріжжі [15].

Якщо проаналізувати ЗУ «Про Державний бюджет України на 2024 рік», то стає зрозуміло, що у бюджеті не було закладено коштів на проведення виборів [16]. Єдина згадка щодо коштів на проведення виборів міститься у перехідних положеннях цього закону: «Кабінету Міністрів України разом з Центральною виборчою комісією після припинення чи скасування воєнного стану в Україні подати на розгляд Верховної Ради України пропозиції щодо внесення змін до Державного бюджету України в частині передбачення видатків на підготовку та проведення чергових виборів народних депутатів України».

Отже, ВРУ допускає можливість проведення виборів і виділення коштів на їхнє проведення тільки після закінчення війни та правового режиму воєнного стану. У такий складний період кошти краще направляти на підтримку ЗСУ, на розвиток українського ВПК, на підтримку малозахищених верств населення, а не на проведення виборів, і схоже українські парламентарі це усвідомлюють.

Третя причина – історичний досвід України й інших держав із зазначеного питання. Перші демократичні вибори в Україні відбулися за часів Української Народної Республіки та під час війни з більшовицькою Росією. Для такого висновку надає підстави правовий аналіз «Закону про вибори до Установчих Зборів Української Народної Республіки» й «Інструкції для користування розділом першим Закону про вибори до Установчих Зборів Української Народної Республіки» від 11–16 листопада 1917 р.

Проте, у надзвичайних умовах у яких перебувала Україна наприкінці 1917 – на початку 1918 рр., вибори відбулися тільки у частині округів. Згідно із Законом [17] Установчі Збори мали складатися з членів, обраних людиною на основі загального, рівного, прямого виборчого права та таємного

голосування з дотриманням принципу пропорційного представництва. Встановлювалося десять виборчих округ, які склалися з виборчих дільниць.

Щодо результатів виборів, то Головна комісія визнала дійсним обрання 172 депутатів навіть за таких несприятливих обставин [18]. Незважаючи на величезну кількість партій і організацій, що висували своїх кандидатів, 69,7% голосів отримали об'єднані списки українських есерів і селянських спілок; 19,18% – більшовики; 4,65% – єврейські національні комітети; 1,74% – польські списки; 4,67% – усі інші партії та громади.

Варто зазначити, що історикам не вдалося знайти жодної волості та повіту по всій Україні, де б відбулися вибори на всіх дільницях. Відомо, звичайно, що Установчі Збори 9 січня 1918 р. не відбулися. Центральна Рада призначила скликання Зборів на 2 лютого 1918 р. перед захопленням Києва більшовиками. Проте, історія розпорядилася так, що Українські Установчі Збори так і не зібралися.

Отже, історичний досвід УНР у проведенні виборів під час війни засвідчив, що провести такі вибори на всій території держави неможливо, та явка на таких виборах буде низькою через чинник безпеки.

Водночас, можна навести як позитивний приклад президентські вибори 1944 року у США, проте, варто врахувати, що на той момент фронт був дуже далеко від території США, у цей період союзницькі війська висадилися у Нормандії, вели бойові дії в Італії, Африці й у Тихому океані, а Радянський союз розпочинав масштабні контр-наступальні операції у Східній Європі, тобто, можна стверджувати, що жителям США нічого не загрожувало, оскільки ні Третій Рейх, ні Японська імперія не мали зброї яка могла б уразити територію США.

Протилежний приклад – Великобританія, у якій під час Другої світової

війни не проводилися парламентські вибори з 1935 року. Для Великої Британії Друга світова війна була війною на виживання, оскільки у разі програшу їхня держава перестала б існувати як така, були би знищені всі інституції та громадянські свободи, у тому числі демократичні вибори, тому тут крайня необхідність цілком виправдовує себе та скасування одних виборів є набагато меншою жертвою, оскільки Третій Рейх навіть до моменту своєї остаточної поразки у 1945 р. продовжував наносити удари по території Великої Британії.

Україна перебуває зараз у такому самому становищі як і Великобританія під час Другої світової війни. Для України війна проти Росії є війною на виживання, оскільки навіть сам російський командир і відвертий шовініст Олексій Мільчаков заявив, що мета Росії у цій війні – це знищення всіх українців і повна деукраїнізація України [19]. Тому, враховуючи, що у росіян є ракети, які українським засобам ППО доволі складно збити, а саме мова йде про ракети «Кинджал» й «Іскандер», то не виключено що у разі проведення виборів в Україні нашій ворог захоче скористатися цим, щоб нанести удар по виборчих дільницях у яких перебуватимуть люди, а облаштувати виборчі дільниці в укриттях буде дуже складно з тієї причини, що укриттів і так не вистачає для захисту населення від російських атак.

Як показує досвід президентських виборів у США в 1944 році на виборах переміг Ф. Рузвельт, який очолював США ще до Другої світової війни, що підтверджує теорію про те, що суспільство не наважується робити кардинальні зміни серед політичного керівництва під час війни. Тому не виключено, що у разі проведення президентських виборів в Україні в умовах війни, перемогти зможе чинний президент В. Зеленський, якому за

результатами опитування, проведеного Центром Разумкова 7 лютого 2024 року, довіряє 69 % громадян України [20].

Отже, доцільність проведення виборів в Україні в умовах війни є вкрай низькою через безпекові причини, та тому, як було вже зазначено, що такі вибори будуть суперечити ст. 3 Конституції України.

У результаті виконаного дослідження було з'ясовано, що вибори в Україні під час дії воєнного стану будуть суперечити положенням ст. 3, ст. 24, ст. 38 Конституції України, нормам Закону України «Про правовий режим воєнного стану», а також ст. 21 Загальної декларації прав людини.

Водночас, провести такі вибори без достатнього фінансування та не зменшити видатки в інших сферах бюджету є неможливим, оскільки у такому разі є великий ризик того, що коштів не вистачить на забезпечення Збройних сил України та малозахисних верств населення, а для нашої держави важливо не тільки не допустити прориву ворогом лінії фронту, а й зберегти порядок у тилу.

Отже, якщо вибори будуть проведені з порушенням зазначених норм, то світове співтовариство не визнає їхніх результатів й авторитет України на міжнародній арені знизиться, тому немає нагальної необхідності у виборах, які за своєю суттю не є цілком недемократичними.

Обмеження виборчого права під час воєнного стану хоч і завдає шкоди одному з принципів демократичної держави, проте, ця шкода є виправданою та такою, яку можна назвати завданою у стані крайньої необхідності, тобто, що відвернута такими діями шкода буде набагато більшою, ніж фактично завдана цим рішенням, й історичний досвід Великої Британії підтверджує доцільність обмеження виборчого права під час війни.

Список використаних джерел

1. Гринюк Р. Ф., Гуцуляк О. І. (2023). Вибори в умовах воєнного стану : конституція, законодавство, реальність. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія : Право*. Т. 1 № 80. С. 113–123.
2. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр#Text> (дата звернення: 05.03.2023).
3. Вибори в Україні наступного року мають відбутися, навіть в умовах війни – сенатор США. *Радіо Свобода*. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-vyboru-ukrayina-usa/32561994.html> (дата звернення: 05.03.2024).
4. Афанасьева М. Б., Бальцій Ю. Ю., Батан Ю. Д. Конституційне право України: прагматичний курс : навч. посіб. Одеса : Юридична література, 2017. 256 с.
5. Новак Д., Моряк-Протопопова Х. (2023). Спроба дискурсивного аналізу проведення виборів у час війни (український досвід). *Молодий вчений*. № 1 (113). С. 126–131.
6. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 26 листопада 2018 року «Щодо надзвичайних заходів із забезпечення державного суверенітету і незалежності України та введення воєнного стану в Україні» : Указ Президента України від 26.11.2018 р. № 390/2018. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/390/2018#Text> (дата звернення: 05.03.2024).
7. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 64/2022. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text> (дата звернення: 05.03.2024).
8. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 05.03.2024).
9. «Вибилися з графіка» : Буданов спрогнозував, скільки ще може тривати війна. *Слово і Діло*. URL : <https://www.slovoidilo.ua/2023/10/12/novyna/bezpeka/vybylysyahrafika-budanov-sprohnozuvav-skilky-shhe-mozhe-tryvaty-vijna> (дата звернення: 05.03.2024).
10. *Виборчий кодекс України* : Кодекс України від 19.12.2019 р. № 396-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#Text> (дата звернення: 05.03.2024).
11. Кількість українських біженців у Європі сягнула майже 8 мільйонів – ООН. *Укрінформ*. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3646878-kilkist-ukrainskih-bizenciv-u-evropi-sagnula-majze-8-miljoniv-oon.html> (дата звернення: 05.03.2024).
12. Загальна декларація прав людини : Декларація Орг. Об'єдн. Націй від 10.12.1948 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text (дата звернення: 05.03.2024).
13. Конституція Української Соціалістичної Радянської Республіки (березень 1919 р.) : Іст. док. Всеукр. Центр. Виконкому від 10.03.1919 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001316-19#Text> (дата звернення: 05.03.2024).
14. Комісарова О. Рада виділила на проведення місцевих виборів більше мільярда гривень. *Суспільне Новини*. URL : <https://suspilne.media/47697-rada-vidilila-na-provedenna-miscevih-viboriv-bilse-milarda-griven> (дата звернення: 05.03.2024).
15. Кабмін виділив 1,3 млрд гривень на будівництво фортифікаційних на Запоріжжі. *Мілітарний*. URL : <https://mil.in.ua/uk/news/kabmin-vydilyv-1-3-mlrd-griven-na-budivnytstvo-fortifikatsijnyh-na-zaporizhzi/> (дата звернення: 05.03.2024).
16. Про Державний бюджет України на 2024 рік : Закон України від 09.11.2023 р. № 3460-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-20#Text> (дата звернення: 05.03.2024).
17. Закон про вибори до Установчих Зборів Української Народної Республіки (1917). Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. URL : <http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?C21COM=F&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=fullweb&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=ID=&S21STR=0002098> (дата звернення: 05.03.2024).
18. Українські установчі збори : http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=EIU&P21DBN=EIU&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=eiu_all&C21

Доцільність обмеження виборчого права в Україні під час дії воєнного стану

COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=TRN=&S21COLORTERMS=0&S21STR=Ukrainski_Ustanovchi (дата звернення: 05.03.2024).

19. Російський нацист Мільчаков розповів про справжню мету Путіна. Главком. URL : <https://glavcom.ua/columns/denyskazanskiy/rosijskij-natsist-milchakov-rozpoviv-pro-spravzhnju-metu-putina-903588.html> (дата звернення: 05.03.2024).

20. Зеленський очолює рейтинг довіри українців до політиків – опитування. Інтерфакс-Україна. URL : <https://interfax.com.ua/news/press-conference/965542.html> (дата звернення: 05.03.2024).

Шаповал В. Д., Пустовіт І. В. Доцільність обмеження виборчого права в Україні під час дії воєнного стану

У результаті виконаного дослідження встановлено, що проведення парламентських, президентських, місцевих виборів під час дії правового режиму воєнного стану в Україні буде суперечити положенням низки статей Конституції України, а саме: 3, 24, 38, нормам Закону України «Про правовий режим воєнного стану», а також статті 21 Загальної декларації прав людини.

Ще одним важливим аспектом у визначенні доцільності обмеження виборчого права в Україні під час дії правового режиму воєнного стану є забезпечення необхідного фінансування, що може призвести до зменшення витрат в інших критично важливих сферах бюджету, зокрема, існує значний ризик того, що коштів не вистачить на забезпечення першочергових потреб Збройних сил України та належний захист малозахищених верств населення.

Відповідно, якщо вибори будуть проведені з порушенням норм щодо рівних конституційних прав і свобод усіх громадян, а також неприпустимості обмежень за ознаками, зокрема, місця проживання, то міжнародна спільнота не визнає їхніх результатів й авторитет України у світі суттєво знизиться, тому нагальної необхідності у таких виборах немає, оскільки за своїм змістом вони не можуть кваліфікуватися як повністю демократичні.

Історичний досвід Української Народної Республіки у проведенні виборів під час триваючої війни показав, що їх неможливо провести на всій території держави, та явка на цих виборах буде низькою через безпековий чинник.

Загалом, було встановлено, що обмеження виборчого права під час дії правового режиму воєнного стану в Україні хоч і завдає шкоди одному з основоположних принципів демократичної держави, проте, ця шкода є виправданою та такою, яку можна вважати завданою у стані крайньої необхідності, а отже відвернута цими діями шкода буде значно більшою, ніж фактично завдана зазначеним рішенням, й історичний досвід окремих держав підтверджує доцільність обмеження виборчого права під час триваючої війни.

Ключові слова: обмеження виборчого права, воєнний стан, конституційне право, демократія.

Shapoval V., Pustovit I. The expediency of restricting the right to vote in Ukraine during martial law

The research found that holding parliamentary, presidential, local elections during the legal regime of martial law in Ukraine would contradict the provisions of a number of articles of the Constitution of Ukraine, namely: 3, 24, 38, the provisions of the Law of Ukraine "On legal regime of martial law", as well as Article 21 of the Universal Declaration of Human Rights.

Another important aspect in determining whether to restrict the right to vote in Ukraine during martial law is to ensure the necessary funding, which may lead to a reduction in expenditures in other critical areas of the budget, in particular, there is a significant risk that there will not be enough funds to meet the priority needs of the Armed Forces of Ukraine and to adequately protect vulnerable groups of the population.

Accordingly, if the elections are held in violation of the rules on equal constitutional rights and freedoms of all citizens, as well as the inadmissibility of restrictions on grounds,

in particular, of residence, the international community will not recognize their results and Ukraine's authority in the world will significantly decrease, so there is no urgent need for such elections, as they cannot be qualified as fully democratic by their content.

The historical experience of the Ukrainian People's Republic in holding elections during an ongoing war has shown that it is impossible to hold them throughout the entire territory of the state, and the turnout at these elections will be low due to the security factor.

In general, it has been established that the restriction of the right to vote during the legal regime of martial law in Ukraine, although it harms one of the fundamental principles of a democratic state, is justified and can be considered as a state of extreme necessity, and therefore the damage prevented by these actions will be much greater than the damage actually caused by this decision, and the historical experience of certain states confirms the expediency of restricting the right to vote during an ongoing war.

Key words: restriction of the right to vote, martial law, constitutional law, democracy.

